

ASPECTE ALE LUPTEI PENTRU UNIRE DIN ANII 1857—1858 ÎN JUDEȚUL MUSCEL

de FLAMINIU MÎRȚU

Necesitatea lărgirii schimbului, a libertății de circulație și a piețelor mai vaste a favorizat dezvoltarea economică, de tip capitalist, a Principatelor Române.

Această continuă creștere a forțelor de producție capitaliste a dus apoi și la urmarea politică firească și necesară, la unirea însăși.

Actul propriu-zis al unirii a fost însă o realizare a poporului, care a acționat viguros și decisiv în momentul coacerii tuturor condițiilor acesteia.

Curajul, forța și victoria maselor în realizarea de la 24 ianuarie 1859 au stîrnit uimire pe plan internațional¹, dar și resemnarea în fața faptului consumat, împotriva căruia trei mari puteri — Turcia, Austria² și Anglia — luptaseră din răsuputeri.

Astfel, dacă Turcia căutase să-și mențină neștirbită suzeranitatea asupra Principatelor Române, Austria urmărea chiar înfăptuirea unor vechi intenții anexioniste față de acestea.

Cit privește Anglia, apreciind că nu va putea folosi Principatele Române ca instrument împotriva Rusiei — sprijinitoarea ca și Franța a Unirii —, ea lupta cu energie împotriva acestui act, care, însemnînd o lovitură serioasă dată puterii turcești, prejudicia interesele sale.

Într-adevăr, slăbirea Turciei avea ca urmare creșterea puterii Rusiei în bazinul mediteranean răsăritean, respectiv controlul drumului către Orient, unde Anglia punea jaloanele unei vaste perspective de exploatare colonială.

În această conjunctură de adversități externe, masele populare din Principatele Române au creat o atmosferă de năzuință generală către unirea dătătoare de înnoiri, în cadrul căreia progresiștii vremii au dat glas concret dorințelor democratice ale poporului, iar burghezia în ascensiune a luptat de asemenea, pentru unire apreciind perspectivele pozitive ale dezvoltării economice care avea să-i consolideze interesele. În atare împrejurări, un comitet al unirii este atestat documentar, în august 1857, și la Cîmpulung-Muscel.

¹ M. R a l e a, *Aspecte sociale-culturale ale Unirii, în Studii privind Unirea Principatelor*, București, Edit. Acad. R.P.R., 1960, p. 6.

² „Opiniunea, organul romînilor din străinătate“ din 14 mai 1857, demascase curajos atitudinile dușmănoase ale Imperiului habsburgic în problema unirii.

De altfel, deceniul al 6-lea al secolului al XIX-lea găsește cristalizată în Principatele Romîne o „conștiință națională“ a maselor¹, important element suprastructural care acționa și sub forma scrierilor politice și literare ale progresiștilor, ce transpuneau astfel, concret, aspirațiile poporului.

Pe această linie, pe plan local, sînt semnalate, ca un sprijin pentru unire, creații literare originale tocmai ale viitorilor înflăcărați activiști și organizatori ai comitetului de luptă pentru unire de la Cîmpulung-Muscel.

Dintre aceștia, Costache Aricescu, cu toate contradicțiile vieții și gândirii sale² de revoluționar, democrat, poet și istoric cu mai restrîns spirit critic, s-a impus ca pamfletarul — prigonitul cenzurii absolutiste-reacționare a vremii — și eroul unor răsunătoare procese politice, tocmai pentru faptul de a fi încercat să pună arma culturii în folosul aspirațiilor poporului.

Tratînd teme de arzătoare actualitate ca unirea, Aricescu le consideră izvorul de inspirație imperios reclamat de împrejurări și scrie piesele de teatru *Trîmbița unirii*, (prezentată prima oară, în iulie 1857, la Cîmpulung³) și *Sărbătoarea națională* (prima dată jucată la Pitești) ambele tipărite mai tîrziu, în 1860, la București, în tipografia lui Em. Poenescu.

Autorul era și actor în același timp, interpretînd⁴ în *Trîmbița unirii* rolul progresistului Petre Ochiescu (nume simbolic), care biciuiește clica reacționară și retrogradă a boierilor separatiști, adversarii unirii, spunîndu-le : „...A trecut timpul falangei, care o gustarăm toți / Cît este de parte șapca de acel ișlic al vostru, / Timpul nostru nu e timpul domnilor fanarioți⁵. Rolul tinărului moldovean din piesă, Aurelian, îl juca Ovid Rudeanu, alt cîmpulungean cu idei înaintate, cel care avea să conducă teatrul local după unire, între 1859 și 1864⁶.

Acest progresist a fost un neobosit luptător pentru unire, deși n-avea decît 23 de ani, neputînd nici vota, nici candida în alegerile pentru deputații divanului, întrucît boierimea separatistă, sprijinită de puterile europene interesate, obținuse ca firmanul sultanului Abdul-Medjid să stabilească aceeași vîrstă ridicată, de la 30 de ani în sus, atît pentru eligibili, cît și pentru alegători. Era o frînare, bine calculată din partea stăpînirii și a interesaților din afară, pentru împiedicarea folosirii liber-tăților politice de către popor, dar pe care progresiștii o demascară opiniei publice europene într-o publicație a lui V. Boerescu, apărută,

¹ M. Ralea, *op. cit.*, p. 8.

² V. Maciu, *Activitatea istoriografică a lui C.D. Aricescu*, în *Studii și articole de istorie*, vol. II, București, 1957.

³ C. D. Aricescu, *Trîmbița Unirii, și serbătoarea națională...* București, 1860, p. 2.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*, p. 8.

⁶ Anca Costa-Foru, *Contribuția lui C. D. Aricescu la dezvoltarea teatrului romînesc*, S.C.I.A., nr. 1—2, 1954, p. 228.

sub anonim, în februarie 1857 la Paris¹. Avînd viziunea justă a importanței forțelor maselor populare în balanța ce avea să hotărască real pentru unire, Aricescu spune în a doua piesă a sa, *Sărbătoarea națională*, jucată la Pitești în vara anului 1859, după victorie : „Să bem și în sănătatea poporului din București ; căci fără el nu se făcea nimic...”².

Privitor la Comitetul unirii din Cîmpulung, menționat mai sus, s-au aflat în original, într-un fond de documente descoperit recent, trei liste locale cu categorii de votanți pentru Divanul ad-hoc din 1857 în districtul Muscel.

Conținutul lor reflectă dificultățile luptei pentru pregătirea unirii și ilustrează cu atît mai mult izbînda maselor populare în efortul final, cu prilejul adunărilor electivă de mai tîrziu, din 5 și 24 ianuarie 1859. Prima listă, a obștimilor plugărești, din districtul Muscel³ în drept a alege prin delegați — potrivit articolului 4 din firman — un deputat țaran pentru Muscel cuprinde 101 sate, cu 2 422 de alegători de la 30 de ani în sus, din cele două plaiuri : Dîmbovița și Nucșoara, și 4 578 de alegători din cele trei plăși : Argeșelul, Rîurile, Podgoria, în total deci 7 000 de alegători. Cu toții aveau însă dreptul a alege numai un singur deputat. În legătură cu acest unic reprezentant, legal, al țărănimii muscelene, anume Tică Ion, clăcaș din satul Micloșani, sînt prezumții întemeiate să-l socotim a fi, între cei 17 deputați țarani înfățișați în cromolitografia cu Divanul ad-hoc muntean, a editorului Cerbureauu, ca cel din primul plan, al treilea din stînga.

Tică Ion poartă o glugă pe spate, element etnografic de costumație păstorească musceleană, iar restul îmbrăcăminte pledează în același sens. După unire, Tică Ion a fost ales, prin voința maselor, primar al comunei sale, iar în 1866 documentele ni-l arată ca luptător pentru înlăturarea manoperelor moșierilor locali, datorită căroră, prin aplicarea reformei agrare din 1864, se repartizase țaranilor săraci numai loturi lipsite de valoare economică, „numai pămînt supus stricăciunii și cu totul neroditor...”⁴, cum menționează, în plîngerea sa, țaranul sărac Dumitru Pălărie⁴.

A doua listă a boierilor și fiilor de boieri din districtul Muscel⁵, respectiv 14 proprietari de moșii de cel puțin 100 de fălci, da dreptul a alege doi deputați dintre proprietarii cu cel puțin 300 de fălci. Deci, pe

¹ *Le Firman Turc pour la convocation des Divans Ad-hoc dans les Principautés du Danube*, Paris. Imprimerie de Pommeret et Moreau, 17, Quai des Augustins, 1857. În broșură (nr. 140/ Bibl. Doc. a Muzeului Cîmpulung-Muscel) la p. 6, se protestează împotriva fixării aceleiași vîrste de 30 de ani pentru alegători și eligibili, prin călcarea a însuși Regulamentului Organic, care stabilea capacitatea civilă la 25 de ani și deosebit cea politică la 30 de ani. De asemenea se critică (p. 12) violent „L'Etoile du Danube”, ziar ce se imprima la Bruxelles, care în chestiunea firmanului adopta o atitudine conciliatoare, împotriva nemulțumirii generale a maselor prejudiciate de prevederile acestuia.

² C. D. A r i c e s c u , *op. cit.*, București, 1860, p. 20.

³ Muzeul Cîmpulung-Muscel, inv. 2 276.

⁴ Ibidem, inv. 2 256.

⁵ Ibidem, inv. 439 B.

cînd 7 000 de țărani alegeau doar un singur deputat, de astă dată numai 14 boieri, adică un număr de alegători de 580 de ori mai mic, alegeau un număr dublu de deputați, adică doi. În fine, după a treia listă¹, în orașul Cîmpulung, care număra aproximativ 6 300 de locuitori², aveau drept de vot numai 101 locuitori, dintre care 67 de proprietari de case, 29 de negustori, un medic și un staroste de meseriași cu trei delegați, toți alegend un singur deputat.

Acesta avea să fie chiar Aricescu, el însuși figurînd pe listă, la nr. 25, și apoi Ghiță Gheorghiu (la nr. 48), pe care-l vom găsi activist de frunte pentru unire, legat de al doilea comitet local din 1858. Vara anului 1857 l-a găsit pe Aricescu la Cîmpulung, unde a locuit permanent din 1850 pînă în septembrie 1859³ și unde a activat pentru unire, în comitetul local, în atmosfera de efervescență și de avînt al maselor pentru asigurarea succesului cauzei⁴.

Fiind temperament vulcanic și nerăbdător, el se pare că precipită lucrurile aici. Aceasta, desigur, explică insistentele recomandări făcute de Comitetul central al unirii din București (prin adresele cu nr. 217 din 27 august 1857 și nr. 241 din 7 septembrie 1857) către Comitetul Cîmpulung⁵, care, „luînd îndeaproape considerație importanța chestiei, să chibzuiască măsurile cele mai priincioase dă a nu se face asemenea abateri fără timp, încît să se aducă vreun scandal și să se dea ocazie răuvoitorilor ca să lucreze în paguba cauzei naționale...“.

Pe adresa din 27 august sint semnăturile autografe ale prezidentului Crețulescu, Nenovici, Costa-Foru. Orăscu, Butculescu și Penescu, scrisoarea fiind adresată „onorabilului Comitet al unirii din orașul Cîmpulung, domnului Costache Aricescu, la Cîmpulung, grabnic“.

Desigur, organizarea unui comitet pentru unire va fi fost mobiliza-toare la Cîmpulung; la sfîrșitul anului 1858, starea de spirit, în genere, a orășenilor și a maselor muscelene era unanimă în avîntul general pentru înfăptuirea marilor speranțe de unire.

Nu numai masele populare, dar și majoritatea ofițerilor din armată erau la unison. O scrisoare din ianuarie 1859 trimisă unei rude de peste hotare de locotenentul D. Cărpenișeanu, venit la Cîmpulung la familia Aricescu, menționa că toată lumea era în fierbere, nu cumva să reușească, în alegerile pentru domnie, vreunul din foștii domnitori Știrbei sau Bîbescu, a căror stăpînire, scrisese el, „a fost apăsătoare pentru țară, pe care au guvernat-o ca tirani, jefuind patria și ruinînd familiile sărace“⁶.

Acum, în faza definitivă a pregătirii unirii, este atestată iarăși, documentar, organizarea unui al doilea comitet la Cîmpulung, de astă dată chiar în vederea adunărilor pentru alegerea domnului. Comitetul electo-

¹ Muzeul Cîmpulung-Muscel inv. 1 600 D. I.

² C. A l e s s a n d r e s c u , *Dicționar geografic al jud. Muscel*, București, 1893, p. 58.

³ Conform textului autobiografiei sale dăruite de familie Arhivelor Statului, publicată de E. Vîrtosu în „Arhivele Olteniei“, an, XIV, 1935, nr. 79—82, p. 263.

⁴ Ibidem, p. 264.

⁵ Muzeul Cîmpulung-Muscel, inv. 1 601 D.I. și 1 602 D.I.

⁶ Scrisoarea, datată 13 ianuarie 1859, se află în posesiunea autorului.

ral al unirii, din București, la numai două zile de la constituirea lui, adresează de data aceasta cîmpulungeanului Ghiță Gheorghiu, la 20 decembrie 1858, instrucțiuni, comunicîndu-i și pe cei doi membri conducători, aleși la 18 decembrie la București.

Este un important document¹, fiind chiar actul care confirmă proiectul înființării acestui comitet local și data exactă² a formării comitetului electoral din București.

„Sînteți dar invitați, domnilor, să grăbiți înființarea comitetului în acel district, ca să intre îndată în relație cu comitetul d-aici, a căror misie va fi să pregătească lucrările relative la alegeri...“. Documentul, care poartă semnăturile originale autografe ale lui Anton Arion, V. Boerescu și C. Bosianu — cei care aveau să facă peste o lună propunerea alegerii lui Cuza și la București —, Romanov, N. Golescu, Papa și Hagi Tudorache, fiind găsit într-un pachet cu scrisori personale rămase de la Aricescu, confirmă continuarea activității acestuia din urmă și în faza finală a preparativelor unirii, cînd Comitetul central al unirii adresează dispozițiile sale și altor activiști.

Pe Ghiță Gheorghiu, destinatarul adresei, îl vom găsi și pe o listă a alegerilor din 7 ianuarie 1862, cu un venit de 6 000 de galbeni, produs de prăvălii, case și moară, deci un reprezentant de seamă al burgheziei locale, devotat întăririi intereselor acesteia, între care și unirea, cu perspectivele înfloririi economice, prin lărgirea pieței interne; rolul lui era apreciat de Comitetul central al unirii ce i se adresa direct.

Știrile noi privind lupta pentru unire în Muscel, aduse de materialele analizate, ne confirmă — deosebit de rolul colectiv, preponderent și decisiv al maselor — că un factor pozitiv pe plan local a fost și Aricescu.

Dar în participarea la acest eveniment el s-a aflat frînat de contradicțiile vieții și gîndirii sale, care i-au adus unele scăderi. Într-adevăr, Aricescu nu s-a putut ridica, între altele, la justa înțelegere a însemnătății sprijinului Rusiei³, pe planul extern, prin atmosfera favorabilă creată pentru Unirea Principatelor, în general. În scrierile sale, referindu-se la sprijinul acordat unirii de unele puteri europene, el insistă cu precădere numai asupra Franței⁴. De asemenea constatăm o subapreciere din parte-i în problema de față, a rolului nefast al jugului otoman ce apăsa asupra principatelor și impotiva căruia Aricescu n-are combativitatea arătată în alte probleme.

Atitudinea poate fi explicată ca o consecvență a rolului său, palid și nesigur în mișcarea de la 1848; în 1849, de pildă, cu prilejul unei convorbiri, el spuse generalului Danilevski: „Simpatizăm cu Turcia, excelență, ca politici...“⁵.

¹ Muzeul Cîmpulung-Muscel, inv. 1 603, dep. I.

² Data doar prezumată pînă acum ar fi fost 21 decembrie 1858, conf. C. C. G i u r e s c u, *Bucureștii și alegerea lui Cuza*, în „Studii privind Unirea Principatelor“, Acad. R.P.R., p. 355.

³ N. I o r g a, *Istoria Romînilor* vol. IX, București, 1938, p. 330.

⁴ C. D. A r i c e s c u, *Procesul și esilul meu la Snagov*, București, 1859, p. 53, (lucrare redactată după unire).

⁵ Ibidem. p. 54.

Cu toate aceste scăderi, contribuția lui la actul unirii — pe plan local el fiind unul din factorii coordonatori ai acțiunii — a fost reală și operativă, mult mai concretă decât în 1848, când se afla la București, copist la Finanțe, și publica poezii la „Pruncul român“, spre deosebire de Apostol, fratele său, foarte activ, numit propagandist de guvernul revoluționar și exilat pentru aceasta de reacțiune după înfrângerea revoluției¹.

În conjunctura și ansamblul evenimentelor pregătirii unirii, deși frinate prin legile restrictive ale vremii, rolul și năzuințele democratice ale celor 102 sate muscelene, cu cei 7 000 de alegători țărani, au fost de o mare semnificație în formarea unui început de conștiință ideologică a maselor locale, pentru realizarea unui viitor mai bun.

Masele au constituit și aici forța principală care a dus la izbândă. Cele două comitete formate la Cîmpulung-Muscel care au activat pentru unire vor fi cuprins, desigur, și alți progresiști locali, despre care n-avem încă suficiente informații, ca, de exemplu, frații Rucăreanu; ei manifestaseră idei înaintate, sprijinind începuturile teatrului cîmpulungean ce-și găsiseră adăpost pentru reprezentațiile cu teme progresiste chiar în casa lor, amenajată în acest scop².

Activitatea comitetelor de mai sus, formații organizate în lupta pentru unire, a fost valoroasă pentru că s-a sprijinit pe masele populare ale orașului și ale satelor muscelene pentru izbînda cauzei, care a fost înfăptuită de ele.

Dovadă este că voința acestora a reconfirmat, ceva mai tîrziu, atît pe deputatul țărănimii Tică Ion, care a fost ales primar în comuna sa, unde a luptat pentru înlăturarea nedreptăților stăpînirii, cum, de altfel, și pe Aricescu, care, ajuns deputat prin aceeași voință a maselor în noiembrie 1864, combătînd arbitrarul, este exclus din Cameră prin manoperele interesaiților, dar imediat reales de aceleași mase consecvente în lupta pentru mai bine³.

Unirea Moldovei cu Țara Romînească a constituit un pas înainte spre dezvoltarea Romîniei, spre eliberarea de sub jugul otoman și formarea statului național român.

Totuși, atît burghezia, cît și moșierimea au profitat de mișcarea maselor și și-au întărit, prin formarea „monstruoasei coaliții“, puterea economică și dominația politică, reușind să împiedice pentru mult timp realizarea transformărilor dorite de mase.

Sarcinile social-economice ale revoluției burghezo-democratice de la 1848 și ale luptei pentru unire ce n-au putut fi înfăptuite atunci integral au fost totuși desăvîrșite mai tîrziu de o forță socială nouă: proletariatul, clasa cea mai înaintată, consecvent revoluționară, reprezentanta intereselor întregului popor, și singura care a fost capabilă să rezolve eficient problema de temelie a acestuia: eliberarea socială și națională.

¹ C. Colescu-Vartic, *1848, zile revoluționare*, București, 1898, p. 129.

² Anca Costa-Foru, *op. cit.*, p. 227—228.

³ Emil Virtosu, *op. cit.*, p. 264.